

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АМНІСТІЇ ТА ПОМИЛУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Маринець Д.М.,
студентка 6 курсу
факультету європейського
права та правознавства*

Актуальність вибраної теми полягає в тому, що можливість дострокового звільнення створює для засуджених позитивну перспективу, допомагає розвивати у них навички самоконтролю і самовиховання, прагнення жити за законами суспільства і дотримувати його моральні норми. З іншого боку, цей інститут, залежно від вже досягнутих результатів перевиховання особи, дозволяє своєчасно ослабити інтенсивність примусово-виховної дії, застосовувати його в міру необхідності. Практика помилування і амністії, як і дострокове звільнення відповідно до закону, стимулює позитивні зміни в поведінці засуджених в період відбування покарання.

Метою є визначення особливостей застосування амністії та здійснення помилування на території України, що полягає в комплексній кримінально-правовій характеристиці звільнення від відбування покарання та визначенні напрямів удосконалення законодавства з цього питання.

Кримінально-правові проблеми, які стосуються реалізації інституту амністії та помилування, були предметом дослідження А.А. Музики, С.М. Школи, Е.В. Скутіної, О.В. Чепелюк, П.С. Ромашкин та

багатьох інших вчених. Проте й на сьогодні не вирішено всі спірні питання та не досягнуто однакості щодо важливих теоретичних і практичних питань правової регламентації помилування.

Поняття «амністія» – грецького походження, означає забуття, прощення, здійснюване актом верховної влади.

Амністія являє собою повне або часткове звільнення від кримінальної відповідальності і покарання певної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів.

Чинність закону про амністію поширюється на злочини, вчинені до дня вступу його в силу, тобто не тільки на засуджених, а й на осіб, що вчинили суспільно небезпечні діяння, які ще не були предметом судового розгляду. Тому акт амністії може полягати у звільненні від покарання, скороченні строку покарання, звільненні від додаткового покарання. [2, с. 409]

Таким чином, згідно з чинним законодавством до особи, яка вчинила злочин, може бути застосований один із таких видів амністії:

- а) відмова в порушенні кримінальної справи;
- б) закриття кримінальної справи;
- в) звільнення від відбування основного і додаткового покарання;
- г) звільнення від невідбутої частини основного і додаткового покарання;
- г) звільнення від основного покарання із залишенням додаткових мір покарання;
- д) заміна покарання або його невідбутої частини більш м'яким покаранням. [2, с. 411]

Відповідно до Закону України "Про застосування амністії в Україні" амністію не може бути застосовано до особливо небезпечних рецидивістів; осіб, які мають дві і більше судимості за вчинення тяжких злочинів; осіб, яких засуджено за особливо небезпечні злочини проти держави, умисне вбивство за обтяжуючих обставин.

Помилування за своїм змістом наближається до амністії. Однак акти про помилування завжди мають індивідуальний характер і застосовуються лише персонально до окремих осіб.[3]

Помилування — акт глави держави, за яким певна особа повністю або частково звільняється від відповідальності чи покарання, чи до неї застосовується більш м'яке покарання, або ж з особи знімається судимість.

Акт помилування не має нормативного характеру, оскільки він розрахований на застосування тільки в одному конкретному випадку — щодо конкретного засудженого

Помилування засуджених здійснюється у вигляді:

- а) заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років;

б) повного або часткового звільнення від відбування як основного, так і додаткового покарання;

в) заміни покарання або його невідбутої частини більш м'яким покаранням;

г) зняття судимості.

Право на клопотання про помилування має особа, яка:

а) засуджена судом України і відбуває покарання в Україні;

б) засуджена судом іноземної держави і передана для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилування;

в) засуджена в Україні та передана для відбування покарання іноземній державі, якщо відповідна установа цієї держави погодилася визнати і виконати прийняте в Україні рішення про помилування;

г) відбула покарання в Україні. [2, с.412]

Помилування й амністія, незважаючи на очевидну схожість, мають такі відмінності:

– акт про помилування є юридичною підставою для звільнення особи від покарання, тоді як для застосування амністії необхідний акт відповідного органу, на який покладено обов'язок з реалізації положень закону про амністію;

– помилування не має загально нормативного характеру, а являє собою акт застосування права в конкретному випадку;

– помилування має разовий характер, тоді як застосування амністії – це досить тривалий період, що вимагає зусиль уповноважених органів: міліції, суду, прокуратури, органів, що видають виконанням вироку;

– закон про амністію приймається щодо неперсоніфікованого кола осіб, а помилування інколи називають персоніфікованою амністією, приймають щодо конкретних осіб;

– прийняття закону про амністію, як правило, приурочене до певної святкової дати для всієї держави, а акт про помилування, який видається президентом, такої прив'язки не має;

– клопотання про помилування завжди походить від самого засудженого, його родичів, спостережних комісій, адміністрації установи виконання покарань. Акти ж амністії завжди видаються з ініціативи органів вищої державної влади, уповноважених їх видавати.

Спільним для амністії та помилування є те, що вони не ставлять під сумнів рішення суду і не реабілітують осіб, а є лише проявом реалізації принципів гуманізму та економії кримінально-правової репресії з боку органів вищої державної влади. [2, с. 415]

На думку С.М. Школи щодо суттєвої відмінності між амністією і помилуванням, яка полягає в нормативному характері положень акта амністії. Ці положення містять юридичні норми, які, зокрема, регулюють групу кількісно невизначених суспільних відносин; поширюються на коло не персоніфікованих суб'єктів; діють у часі

безперервно і не вичерпують свою обов'язковість певною кількістю їх застосувань. На відміну від амністії, помилування є право застосовним актом, який використовується одноразово й адресований конкретним особам [5, с. 16].

Також дискусійним є питання нормативності актів про амністію і помилування, який, у свою чергу, тісно пов'язаний з проблемою відмінності між амністією і помилуванням. Н.Д.Дурманов, П.С.Ромашкин і В.Е.Квашис висловлювали думку, що нормативний характер мають акти про амністію, не визнаючи цього за помилуванням. Наприклад, П.С.Ромашкин говорить про недостатність однієї кількісної ознаки для розмежування амністії і помилування, і стверджує, що акт амністії відрізняється від акту помилування головним чином нормативним характером його положень.

На відміну від акту помилування, що відноситься до однієї індивідуально-певної особи або до багатьох індивідуально-певних осіб, амністія, будучи актом нормативного характеру, стосується цілих категорій злочинів або груп злочинців, не позначених індивідуально. Акти про амністію не указують якое число конкретних осіб, а розповсюджуються на всіх осіб, що підпадають під ознаки, вказані в цьому акті. Помилування ж є актом про звільнення від покарання або пом'якшення покарання, або звільненні від кримінального переслідування, або про зняття судимості, що стосується кримінального переслідування, або про зняття судимості, що стосується одного або багатьох, але абсолютно певних конкретних осіб.

Свою точку зору про правову природу амністії і помилування висловлює І.Л.Марогулова, яка заперечує нормативний характер як амністії, так і помилування. "Амністія розповсюджується зовсім не на всіх громадян, а лише на певні категорії осіб, що скоїли злочини, види яких перераховані в самому акті.

Зі всього вищесказаного можна зробити висновок, що в основі формування права про помилування і амністію, рівно як і ухвалення відповідних рішень, повинна лежати заснована на аналізі багатьох чинників конституційна і кримінально-правова оцінка потреби суспільства в існуванні і реалізації даних інститутів.

У змісті цієї потреби поєднується як об'єктивне, тобто соціальні процеси в певному стані, включаючи стан право реалізаційної практики, так і суб'єктивний, тобто їх правова оцінка і вибір засобів дозволу виникаючих проблемних ситуацій. [1, с. 10]

Також в багатьох країнах світу існує система заходів, які застосовуються замість покарання або звільнення від покарання чи його відбування, і у визначених випадках ці заходи більш

ефективними, так як з меншими втратами призводять до цілей, які ставить перед собою система кримінальної юстиції.

Велику роль відіграє доцільність закріплення в КК України норм про заборону застосування амністії у випадках, коли засуджений не відшкодував завдану злочином збитків. Це зумовлено необхідністю реального, повного і ефективного захисту прав громадян, юридичних осіб і держав, які зазнали шкоду від злочину, у разі амністування особи, котра його вчинила. Майже у всіх державах Європи на сьогодні сформувалися і діють правові інститути амністії та помилування. Політика у сфері звільнення від покарання на підставі акта про амністію і помилування є тим комплексом правових норм і наукових концепцій, що спрямований саме на захист прав та свобод і законних інтересів людини і громадянина та на реалізацію принципу законності. [4]

На законодавчому рівні в Україні на належному рівні не урегульовано процедуру здійснення помилування; на нормативному рівні не визначено поняття помилування; нормативно не закріплено принципи застосування амністії та здійснення помилування; у цілому, на програмному рівні не визначено основні напрямки державної політики у сфері звільнення від покарання осіб, які вчинили злочин.

Вище перелічене потребує значної уваги українського законодавця з метою всебічної розробки положень комплексних правових інститутів амністії та помилування, а від науковців – вивчення правової природи амністії та помилування, а також визначення теоретичних перспектив їх розвитку. [4]

Список використаних джерел

1. Збаничук Дмитро Михайлович. Юридична природа амністії і помилування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidminno.com/text-56669-1.html>
2. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 480 с.
3. Молдован В.В. Правознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14720405/pravo/zvilmennya_vid_vid_buvannya_pokarannya_ammistiya_pomiluvannya – Назва з екрана.
4. Семенюта Ю.С. Правова основа застосування амністії та помилування щодо осіб, засуджених до позбавлення волі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kpld.uvs.at.ua/publ/internet_konferencija/materialy_konferencii/semenjuta_ju_s_pravova_osnova

_zastosuvannja_amnistiji_ta_pomiluvannja_shhodo_osib_zasudzheni
kh_do_pozbavlennja_voli/5-1-0-66

5. Школа С.М. Кримінально-правові проблеми застосування амністії та здійснення помилування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 „Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право” / С.М. Школа. – К., 2004. – 2

Науковий керівник :Сливич І.І. к.ю.н.,доц.